BİDGE Yayınları

İlahiyat Alanında Araştırma ve Değerlendirmeler

Editör: Doç. Dr. Ahmet TEKİN

ISBN: 978-625-6707-44-3

1. Baskı
Sayfa Düzeni: Gözde YÜCEL
Yayınlama Tarihi: 25.12.2023
BİDGE Yayınları

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının ve editörün yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Sertifika No: 71374
Yayın hakları © BİDGE Yayınları
www.bidgeyayinlari.com.tr - bidgeyayinlari@gmail.com
Krc Bilişim Ticaret ve Organizasyon Ltd. Şti.
Güzeltepe Mahallesi Abidin Daver Sokak Sefer Apartmanı No: 7/9 Çankaya / Ankara

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 2
İÇİNDEKİLER 4
İbrahim Nasrallah'ın el-Emvacu'l-Berriyye Romanı'nda Filistin Teması 6
Gülsena ACAR AKÇİL 6
Kur'ân'ı Kerîm'de Haberin Amaçları -Tâhâ Sûresi Örneğinde- ... 26
Halil İbrahim KOCABIYIK 26
Muhammed LATA 26

Kur'ân Vahyinde Lafız-Mana Bütünlüğü..... 45
Celil KİRAZ..... 45
İslam Ahlak Hukuku Açısından Kefaet..... 66
Mehmet ONUR..... 66
İslam Hukukuna Göre Cuma Namazının Birden Fazla Yerde Kılınması ve Zuhr-İ Âhir..... 79
Muhammed Latif ALTUN..... 79

BÖLÜM III

Kur'ân Vahyinde Lafız-Mana Bütünlüğü

Celil KİRAZ[1]

GİRİŞ

Yüce Allah tarih boyunca birçok peygamber göndermiş; hepsine de kendi dillerinde vahiy indirmiş, kutsal kitap vermiştir. Bunun amacı, Yüce Allah'ın mesajlarını insanların anlayabilmesidir. Mesela buna göre Tevrat, Hz. Musa'ya İbranice olarak; İncil, Hz. İsa'ya Ârâmice olarak; Kur'ân da Hz. Peygamber'e Arapça olarak indirilmiştir. Bu dillerin seçilmesinin sebebi, kendisine peygamber gönderilen toplumların bu dilleri konuşmasıdır. Yüce Allah bu kutsal kitapları, genel olarak kabul edildiği üzere, hem lafız, hem de mana olarak, yani lafız-mana bütünlüğü içerisinde, peygamberlerine çeşitli dillerde vahyetmiştir.

[1] Prof. Dr., Kurum: Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Orcid: 0000-0002-4672-9847, ckiraz@uludag.edu.tr

Günümüzde, Kur'ân vahyinin mana olarak Yüce Allah'a, lafız olarak ise Hz. Peygamber'e ait olabileceğine dair birtakım farklı söylemler dile getirilmiştir. Fakat bu yaklaşım, her ne kadar temelleri kısmen İslâmî gelenekte bulunsa da, İslâm âlimlerinin çoğunluğunun benimsemediği, şâz bir görüştür. Ayrıca günümüzdeki ifade ediliş şekliyle, geleneğimizde kesinlikle mevcut değildir. Bu tartışmayla ilgili olarak, kaynaklardan da istifade edilmek suretiyle, konunun ele alınması gerektiği düşünülmüş; bundan dolayı da bu çalışma yapılmıştır.

Çalışmada, öncelikle Kur'ân'ın okunuşuyla ilgili bazı kavramlar üzerinde durulacak; akabinde Kur'ân'ın Arapça oluşunun anlamları incelenecektir. Daha sonra, Hz. Peygamber'in herhangi bir âyet ihdâs etme yetkisinin bulunmadığı belirtilecek; ayrıca bazı ayetlerde, Kur'ân âyetlerinin Hz. Peygamber'in veya Cebrâil'in kavli olarak nitelendirilmesinin anlamı tespit edilmeye çalışılacaktır.

Yine bu çalışmada, Kur'ân vahyinin mahiyetiyle ilgili İslâm âlimlerinin yaklaşımları ortaya konulacak; Kur'ân vahyi ile Sünnet vahyi arasındaki fark netleştirilecektir. Son olarak da, konuyla ilgili birtakım görüşler ileri süren Mustafa Öztürk'ün farklı yorumlarının bir değerlendirilmesi yapılacaktır.

Kur'ân'ın Okunuşuyla İlgili Kavramlar

Öncelikle Kur'ân'ın okunuşuyla ilgili bazı kavramlardan bahsetmek uygun olacaktır. Kur'ân-ı Kerîm'in okunuşu ve telaffuz edilişiyle ilgili, bizzat Kur'ân'da çeşitli kelimeler kullanılmaktadır. Bunların başlıcaları, *kur'ân/kırâat, tilâvet, tertîl, kelâm* ve *kavl* kelimeleridir. Bu köklerden gelen kelimeler, çeşitli yönlerden Kur'ân'ın okunuşuna delalet etmektedir. Aynı zamanda bu kelimeler, Kur'ân'ı okuma ve okutma işinin de esas itibariyle Yüce Allah'a ait olduğunu göstermektedir.

Kur'ân /Kırâat

Bilindiği gibi yüce kitabımız Kur'ân-ı Kerîm'in özel ismi olan Kur'ân da okumak anlamına gelmektedir. Ayrıca şimdi

okuyacağımız ayetlerde geçen *kur'ân* kelimesi de, yine *okumak* anlamında masdar olarak kullanılmaktadır: "Vahyi tam alma telaşı yüzünden dilini kımıldatma. Onu zihninde toplayıp *okumanı* sağlama işi bize aittir. 0 halde onu *okuduğumuz* zaman, onun *okunuşunu* takip et." (Kıyâme 75/16-19)

Görüldüğü gibi bu ayetler, Kur'ân'ı bir araya toplama ve okuma işinin Yüce Allah'a ait olduğunu açıkça dile getirmektedir. Ayrıca bu okuma işi de ancak lafızla yapılabileceği için, lafzın da Yüce Allah'a ait olduğunu göstermektedir. Zira bir mananın lafız olmadan okunması mümkün değildir.

Fakat bu okuyuş, gaybla ve Yüce Allah'ın zatıyla ilgili olduğu için, tabii olarak Kur'ân'ı Yüce Allah'ın Cebrail'e okumasının mahiyetini tam olarak bilemiyoruz. İleride bununla ilgili bazı muhtemel görüşlere değineceğiz.

Bu ayetler, Kur'ân vahyinin Hz. Peygamber'e sadece mana olarak değil, lafız olarak da geldiğini göstermektedir. Şöyle ki; şayet vahyin lafzı Hz. Peygamber'e ait olsaydı, o ezberleme konusunda ayette geçtiği gibi böyle bir endişe çekmez; "İstediğim zaman bu anlamı Arapça'ya çeviririm" diye düşünebilir, rahat davranabilirdi.

Fakat durum böyle olmamış; yukarıda geçtiği gibi, ilk zamanlarda Hz. Peygamber'in "inen vahiyleri unutma endişesi" söz konusu olmuş ve ayetlerin lafızlarını tekrarlamaya çalışmıştır. Tabii bahis konusu ayetlerin inişinden sonra bu endişesi ortadan kalkmıştır.

Tilâvet

Benzer bir şekilde *tilâvet* kökünden gelen kelimeler de, Kur'ân'ın Hz. Peygamber'e, Yüce Allah tarafından tilâvet edildiğini, yani okunduğunu dile getirmektedir: "İşte bu sana okuduklarımız (*tilâvet* ettiklerimiz), apaçık delillerdir, hikmet dolu sözlerdir." (Âlü İmrân 3/58)

Kur'ân'ın Yüce Allah tarafından *tilâvet* edildiğini ifade eden bu ayet de, Kur'ân'ın Hz. Peygamber'e lafız olarak indirildiğini ve

okunduğunu göstermektedir. Zira tilavet denilen şey, lafız ve manadan oluşan bir metnin veya sözün telaffuz edilmesinden ibarettir.

Tertîl

Yine Kur'ân'ın Hz. Peygamber'e parça parça okunup indirildiğini ifade eden, aşağıdaki ayette geçen *tertîl* kelimesi de, yavaş yavaş, azar azar okuma anlamına gelmektedir: "İnkârcılar, "Kur'an ona bütünüyle bir defada indirilseydi ya!" diyorlar. Oysa biz onu senin kalbine iyice yerleştirmek için böyle yaptık ve onu uygun aralıklarla *yavaş yavaş okuduk (tertîl)*." (Furkân 25/32) Yine Yüce Allah veya O'nun görevli meleği Cebrail tarafından yapılan bu tertîl işinin de, lafız ve mana ile olduğunu söylemeye bile gerek yoktur.

Kelâm

Benzer bir şekilde Kur'ân-ı Kerîm'in Allah'ın kelâmı olduğunu bildiren şu ayet de, Kur'an vahyinde lafız ve mananın beraber olduğunu göstermektedir: "Eğer müşriklerden biri senden korunma isterse, Allah'ın *kelâmını*/sözünü (yani Kur'ân'ı) duymasına fırsat vermek için, onu koruma altına al. …" (Tevbe 9/6) Zira Allah'ın kelâmı denildiğinde, lafız-mana birlikte olmak üzere Kur'ân anlaşılmaktadır.

Kavl

Yine Yüce Allah, Kur'ân'ın indirilmesinden bahseden şu ayette, Kur'ân'ı ağır bir söz olarak nitelendirmektedir: "Doğrusu biz sana, ağır [taşınması zor] bir söz (*kavl*) vahyedeceğiz." (Müzzemmil 73/5)

Kur'ân'ın okunuşuyla ilgili zikrettiğimiz bütün bu kelimeler ve geçtiği ayetler, kanaatimizce Kur'ân'ın Hz. Peygamber'e lafız-mana bütünlüğü içerisinde okunduğunu ve indirildiğini ifade etmektedir. Zira bir metnin okunabilmesi için, lafız ve mana unsurları olmazsa olmazdır. Nitekim Hz. Peygamber de, Yüce Allah'ın Cebrail aracılığıyla, kendisine lafız ve mana olarak

vahyettiği Kur'ân metnini, bu iki unsuru birlikte kullanarak insanlara okumuş, tebliğ etmiştir.

Tekrar edecek olursak; lafız ve mana, bir metin veya söz bahis konusu olduğunda, kesinlikle bir arada bulunması gereken iki unsurdur. Kur'ân'ın okunuşu için de durum böyledir.

"Arapça Kur'ân"

Burada konumuzla bir başka noktaya değinmemiz gerekmektedir. Kur'ân'daki birçok ayette, Yüce Allah tarafından Kur'ân-ı Kerîm'in, Hz. Peygamber'e Arapça indirildiği belirtilmektedir. Mesela: "Anlayabilesiniz diye biz onu Arapça bir Kur'an olarak indirdik." (Yûsuf 12/2) ayetinde olduğu gibi. Dolayısıyla Kur'ân'ın Arapça olarak indirilmesi, bizzat Yüce Allah tarafından ve O'nun elçisi Cebrail vasıtasıyla yapılan bir iştir. Bu da onun hem mana, hem de lafız olarak Yüce Allah'a ait olduğu anlamına gelir. Cebrail, arada sadece bir aracıdır, görevlidir.

Sonuç olarak, bahis konusu ayette, Kur'ân'ın Arapça olarak indirilmesi işinin Yüce Allah'a isnad edilmesi, mesajın Arapça olarak ifade edilmesinde, Hz. Peygamber'in herhangi bir müdahalesinin bulunmadığını göstermektedir.

Ayrıca bu noktada müfessirlerin konuya yaklaşımına bir örnek olarak zikredelim ki, İmam Mâtürîdî, *Te'vîlâtu'l-Kur'ân* adlı tefsirinde, "De ki: Cebrail'e kim düşman ise şunu iyi bilsin ki Allah'ın izniyle Kur'an'ı senin kalbine bir hidayet rehberi, önce gelen kitapları doğrulayıcı ve müminler için de müjdeci olarak o indirmiştir." (Bakara 2/97) ayetinin tefsirinde, Kur'ân'ın Hz. Peygamber'e lafız ve mana olarak indirildiğini açıkça belirtmektedir. Ayrıca Kur'ân'ın Hz. Peygamber'e sadece mana olarak indirildiği görüşünü Bâtıniyye'ye isnad etmekte ve bu görüşü reddetmektedir (Mâtürîdî, 2005: I, 185).

Bu doğrultuda Mâtürîdî şöyle demektedir: "Bâtıniyye der ki: "Kur'ân Hz. Peygamber'e şu anda okuduğumuz harflerle (yani bu lafızlarla) inmemiştir. O, Peygamberin kalbine gelen bir ilhamdır;

Hz. Peygamber sonra bunu şekillendirip bu harflere dökmüş ve onu okuduğumuz Arap diliyle ifade etmiştir." (Mâtürîdî, 2005: I, 185)

Mâtürîdî, bu iddiaya cevap olarak şunları söylemektedir: "Şayet durum onların dediği gibi olsaydı, Hz. Peygamber'in Kur'ân'ı müşriklere karşı bir mucize olarak getirmesi ve onunla ihticâc etmesi ortadan kalkardı. Ayrıca müşriklerin şöyle deme hakları olurdu: "Kur'ân yabancı bir dille nâzil oldu; fakat Hz. Peygamber sonra onu kendi diline çevirdi." Hâlbuki Yüce Allah buyuruyor ki: "Şüphesiz biz onların "Kur'an'ı ona ancak bir insan öğretiyor" dediklerini biliyoruz. Kendisine nispet ettikleri şahsın dili yabancıdır. Hâlbuki bu (Kur'an), apaçık bir Arapça'dır." (Nahl 16/103) (Mâtürîdî, 2005: I, 185)

Ayrıca Mâtürîdî'ye göre, "(Unutacağın ve aklından gideceği korkusuyla) Vahyi tam alma telaşı yüzünden dilini kımıldatma." (Kıyâme 75/16) ve "Sana O'nun vahyi tamamlanmazdan önce Kur'an'ı (okumakta) acele etme!" ayetleri de buna benzer birer delildir. Ona göre bu ayetlerin hepsi, Bâtıniyye'nin bu görüşünün bâtıllığına, mezheplerinin fâsid oluşuna ve onların, Yüce Allah'ın dosdoğru dininden uzak oluşlarına delalet etmektedir (Mâtürîdî, 2005: I, 185).

Benzer bir şekilde Mâtürîdî, Kıyâme 75/16 ayetinin tefsirinde de, söz konusu görüşü Bâtıniyye'ye isnad etmekte ve benzer şekilde reddetmektedir. Orada belirttiğine göre, Hz. Peygamber'e Kur'ân, telif edilmiş ve düzenlenmiş bir şekilde vahyedilmiş olup, bu telif işi kesinlikle Hz. Peygamber'in fiili değildir (Mâtürîdî, 2005: I, 185).

Görüldüğü gibi Mâtürîdî, Kur'ân'ın Hz. Peygamber'e hem mana, hem de lafız olarak indirildiğini savunmakta; onun sadece mana olarak Hz. Peygamber'e indirilip, onun tarafından Arapça lafızlarla ifade edildiği görüşünü, Bâtıniyye'ye isnad edip, çeşitli ayetleri delil olarak getirerek reddetmektedir.

Öbür taraftan bilindiği gibi Kur'ân, şiir ve edebiyat alanında ileri düzeyde olan Araplara, çeşitli zamanlarda Kur'ân'ın bir benzerini, on suresinin veya en azından bir suresinin benzerini

meydana getirmeleri konusunda meydan okumuş (Bkz: Bakara 2/23; Yûnus 10/38; Hûd 11/13); fakat buna hiçbir Arap şairi mukabelede bulunamamış; Kur'ân da, cin ve insanların hepsi toplansa, bunu yapamayacaklarını ifade etmiştir (Bkz: İsrâ 17/88).

Eğer Kur'ân lafız olarak Hz. Peygamber'e ait olsaydı, onun şiir ve edebiyat konusunda herhangi bir üstünlüğü olmadığı için, bu meydan okumalara, Arap şairler tarafından karşılık verilebilirdi. Fakat öyle olmamış; Yüce Allah'ın lafız ve mana olarak indirdiği Kur'ân, edebî bir mucize olduğu için, bu meydan okumalara cevap veremeyen Arap şairlerini susturmuştur.

Hz. Peygamber'in Hiçbir Şekilde Ayet İhdâs Etme Yetkisinin Bulunmaması

Konumuzla ilgili dikkat çekmemiz gereken bir diğer boyut da, Hz. Peygamber'in asla ayet ihdâs etme ve uydurma gibi bir yetkisinin bulunmamasıdır. Şu ayetlerde bu gerçek açıkça ifade edilmektedir: "O (peygamber), kesinlikle hevâ ve hevesinden konuşmaz; (konuştukları), sadece ona vahyedilen bilgilerdir." (Necm 53/3-4) "Kendilerine ayetlerimiz açıkça okunup anlatılınca bizimle karşılaşacaklarına inanmayanlar, "Bundan başka bir Kur'an getir veya bunu değiştir" dediler. Onlara şöyle de: "Onu kendiliğimden değiştirmeye hak ve yetkim yoktur, ben ancak bana vahyedilene uyuyorum. Eğer Rabbime itaatsizlik edersem şüphesiz dehşetli bir günün azabından korkarım. Yine de ki: "Allah (öyle) dileseydi ne ben onu size okuyabilirdim, ne de siz onu anlayabilirdiniz; o gelmeden aranızda uzun bir sure yaşadım, siz aklınızı kullanıp düşünmez misiniz?"" (Yûnus 10/15-16)

Ayrıca "Sen onlara bir ayet (veya mucize) getirmediğin vakit, "Onu da derleyip toplasaydın ya!" derler. De ki: "Ben sadece Rabbimden bana vahyedilene uyarım. İşte bu Kur'an, Rabbinizden gelen kanıtlardır, inanan bir topluluk için hidayettir, rahmettir." (A'râf 7/203) ayeti de bununla alakalıdır. Yine "Eğer peygamber bize atfen bazı sözler uydurmuş olsaydı, elbette onu kıskıvrak yakalardık. Sonra onun can damarını koparırdık. Hiçbiriniz de buna

mani olamazdınız." (Hâkka 69/44-47) ayeti de Hz. Peygamber'in âyet uydurma yetkisinin bulunmadığına delâlet etmektedir.

Bütün bu ayetler de gösteriyor ki, Hz. Peygamber'in Kur'ân'ın ne lafzına, ne de manasına müdahale etme yetkisi bulunmamaktadır. Öyleyse onun manayı Yüce Allah'tan veya Cebrail'den alıp, onu Arapça olarak ifade ederek insanlara tebliğ ettiğini düşünme imkânına sahip değiliz.

Kur'ân Vahyinin, Bazı Ayetlerde "Hz. Peygamber'in veya Cebrail'in Kavli" Olarak Nitelendirilmesinin Anlamı

Bu noktada, Kur'ân lafzıyla ilgili bir konuya daha değinmek yerinde olacaktır. Bazı ayetlerde Kur'ân vahyi, Hz. Peygamber'in veya Cebrail'in kavli olarak nitelendirilebilmektedir. Bunu nasıl anlamamız gerekir?

Bu ayet gruplarından ikisi şu şekildedir: "Kur'ân elbette değerli bir elçinin sözüdür. O bir şair sözü değildir. Ne de az inanıyorsunuz! O bir kâhin sözü de değildir. Ne de az düşünüyorsunuz! 0, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir." (Hâkka 69/40-43) "0 Kur'an, gerçekten değerli, güçlü ve arşın sahibi katında itibarlı bir elçinin sözüdür. (Elçi) orada saygın ve güvenilirdir." (Tekvîr 81/19-21)

Bu ayet gruplarındaki Rasûl/Elçi kelimeleriyle, ya kendisi hakkında müşrikler tarafından şâir veya kâhin suçlamaları yapılan Hz. Peygamber kastedilmektedir. Veya bir diğer görüşe göre, ona vahyi getiren Cebrail kastedilmektedir.

Fakat her iki durumda da bu iki varlık, yani peygamber ve melek, birer elçiden ibarettir ve görevleri, sadece mesajı iletmektir. Sözün mana ve lafız olarak gerçek sahibi ise, âlemlerin Rabbi olan Yüce Allah'tır. Peygamber veya melek, onu sadece insanlara ulaştırmaktadırlar. Nitekim ayetin, "0, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir" şeklinde bitmesi de bunu göstermektedir.

Zira Mâtürîdî de Hâkka suresi 40. ayetin tefsirinde, bahis konusu ayette kavl'in Hz. Peygamber'e nispet edilmesini, "O'nun

tarafından telaffuz edilerek bize ulaşmış olması" anlamında değerlendirmektedir (Mâtürîdî, 2005: XVI, 79).

Nitekim Yüce Allah, Kur'ân'ın, esas itibariyle Levh-i Mahfûz'da kayıtlı olduğunu da şöyle bildirmektedir: "Aksine o (yalanladıkları, aslı) Levh-i Mahfûz'da (korunmuş kayıt kütüğünde) bulunan şerefli Kur'an'dır." (Burûc 85/21-22)

Bu ayete göre Kur'ân lafzının tamamı, Yüce Allah nezdinde bulunan bir kayıt sistemi olarak ifade edebileceğimiz Levh-i Mahfûz'da bulunmaktadır. Meseleye bu şekilde baktığımızda, ortada herhangi bir problem kalmamaktadır. Ayrıca Levh-i Mahfûz'u, "Yüce Allah'ın ezelî ve ebedî ilmi" olarak gören âlimler de bulunmaktadır.

Kur'ân vahyinin mahiyetiyle ilgili İslâm âlimlerinin görüşleri

İslam âlimlerinin çoğunluğuna göre Kur'ân-ı Kerîm, Yüce Allah'tan Hz. Peygamber'e, Cebrail vasıtasıyla hem lafız, hem de mana olarak vahyedilmiştir.

Nitekim bu konu hakkında, Kur'ân ilimleriyle ilgili en önemli eserlerden biri olan, Suyûtî (v. 911/1505)'nin *el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân* adlı kitabında, İslam âlimlerinin görüşlerini özetleyen değerli bilgiler bulunmaktadır.

Suyûtî, önce el-Kutbu'r-Râzî (v. 766)'nin *Havâşi'l-Keşşâf* adlı eserinden şöyle bir alıntı yapmaktadır:

> "*İnzâl*in lügat manaları; [1.] "sığınmaktır (*îvâ*)", [2.] "bir şeyi yukarıdan aşağıya doğru hareket ettirmek, yani indirmek"tir. Bu iki mana, İlâhî Kelâm için hakiki anlamda geçerli değildir; bundan dolayı onun hakkında mecâzî anlamda kullanılmıştır.
>
> [Şöyle ki:] [1] Kur'ân'ın, Yüce Allah'ın Zâtı'yla kâim bir mana olduğunu ileri sürenlere göre Kur'ân'ın inzâli, "bu manayı ifade eden kelime ve harfleri var etmek suretiyle, Levh-i Mahfûz'da tesbit etmektir."
>
> [2] Kur'an'ın lafız olarak indiğini söyleyenlere göre de, "sadece Levh-i Mahfûz'da tesbit edilmesidir." Vahiy, ifade edilen iki

lügat anlamından alınmış olmasından dolayı, bu mana uygundur. Onun inzâlinden kasıt, Levh-i Mahfuz'da tesbit edildikten sonra, dünya semasında tesbit edilmesidir.

Peygamberlere kitap indirilmesinden kasıt da, [1] meleğin Yüce Allah'tan rûhânî bir şekilde bu kitapları alması; [2] yahut da onları Levh-i Mahfûz'dan ezberleyip indirmesi ve peygamberlere ilkâ etmesi, (yani vermesi)dir." (Suyûtî, 2004: I, 150)

el-Kutb er-Râzî'nin görüşleri bu şekildedir. Bu alıntıdan sonra Suyûtî, konuyla ilgili farklı görüşleri maddeler halinde sıralayarak şunları söyler:

"Başkaları da, Rasûlullah'a indirilen vahiy hakkında üç görüş olduğunu ifade eder:

1. Vahiy, lafız ve manadan müteşekkildir. Cebrail (as) Kur'an-ı Kerim'i Levh-i Mahfûz'dan ezberlemiş ve Hz. Peygamber'e indirmiştir. …

2. Cebrail (as) sadece manaları indirir. Rasûlullah bu manaları kavrar, onları Arapça olarak ifade eder. Bu görüşü savunanlar, şu ayetlere dayanırlar: "Şüphesiz bu Kur'ân Âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir. Onu, senin kalbine uyarıcılardan olasın diye açık bir Arapça ile Rûhu'l-Emîn (Cebrail) indirmiştir." (Şuarâ 26/192-195)

3. Cebrail'e yalnız mana ilkâ edildi. O, bu manaları Arapça olarak ifadede bulundu; sema ehli de bunu Arap diliyle okudu. Sonra Cebrail bunları olduğu gibi indirdi." (Suyûtî, 2004: I, 150-151)

Konunun devamında Suyûtî, birinci görüşün daha doğru olduğunu belirtmek amacıyla şunları söylemektedir:

"Derim ki: Taberânî'nin Nevvâs b. Sem'ân'dan merfû olarak rivayet ettiği şu hadis, Cebrail'in vahyi Yüce Allah'tan işiterek aldığını doğrular:

"Yüce Allah vahyi göndermeye başladığında, Allah korkusundan gökyüzü şiddetle sarsılır. Sema ehli bunu duyunca

korkuyla secdeye kapanırlar. Aralarından ilk başını kaldıran Cebrail (as) olur. O'na hemen indirmek istediği vahyi bildirir. Cebrail de bunu meleklere ulaştırır. Uğradığı her semada bulunanlar ona: Rabbimiz ne dedi? diye sorarlar. Cebrail de; hakkı söyledi, cevabını verir ve hemen onu emrolunduğu yere ulaştırır." (Suyûtî, 2004: I, 150-151)

Yine devamında Suyûtî, önce kelâm âlimi Cüveynî (v. 478/1085)'nin şöyle bir görüşünü aktarmaktadır:

"Cüveynî şöyle der: "Nâzil olan Allah kelâmı iki kısımdır:

Birincisi: Allah Cebrail'i Rasulü'ne göndererek; "Allah şöyle şöyle yapmanı emrediyor" der. Cebrail de Allah'ın dediğini kavrar. Bunun üzerine Peygamber'e gelir, Rabbinin söylediklerini ona iletir. Yalnız, Cebrail'in getirdiği bu ibare, Allah'tan aldığı ibarenin aynısı değildir. Nitekim bir hükümdar elçisine: "Falancaya git, hükümdar sana, hizmette gayret göster, ordunu savaş için topla!" dese; elçi de bunu: "Hükümdar sana şöyle diyor: Hizmetini aksatma, askerin dağılmasına meydan verme, onları savaşa teşvik et!" şeklinde ifade etse, elçi vazifesini yerine getirmekte kusur etti, yalan söyledi, denemez.

İkincisi: Yüce Allah Cebrail'e: "Bu kitabı Peygambere oku!" diye emreder. Cebrail de herhangi bir değişiklik yapmadan Allah kelâmını olduğu gibi indirir. Bu da tıpkı hükümdarın elçisine yazılı bir mektup vererek "Bunu falancaya oku!" diye emretmesi, elçinin bunu ne bir kelime, ne de bir harfini değiştirmeden okuması gibidir." (Suyûtî, 2004: I, 152)

Suyûtî, Cüveynî'nin bu görüşüyle ilgili şöyle bir değerlendirme yapmaktadır:

"Ben Kur'ân metninin bu ikinci kısımda ifade edildiği gibi nâzil olduğuna kâniim. Birinci kısım, Sünnet'in ifadesidir. Nitekim Cebrail, Kur'an'ı indirdiği gibi Sünnet'i de indirmiştir. İşte buna dayanarak, hadisleri mana olarak rivayet etmek caizdir. Çünkü Cebrail onu mana ile indirmiştir.

Kur'ân'ı mana ile okumak ise caiz değildir; çünkü Cebrail bunu lafzı ile getirmiş; kendisine mana ile vahyetme müsaadesi verilmemiştir. Bunun sırrı; lafzıyla ibadet edilmesi ve başkalarının (benzerini getirmekten) âciz bırakılmasıdır. Hiç kimse bu ifadenin yerini tutacak bir söz getiremez. Çünkü Allah kelamının her harfinde çeşitli manalar vardır. Onu kelimelerin çokluğu ifade edemez. Hiç kimsenin, onun yerine, ihtiva ettiği manaya denk olacak bir ifadede bulunmaya gücü yetmez.

Ayrıca ümmete kolaylık olması için vahiy, iki kısımda nazil olmuştur. Birinci kısım, vahyolunduğu gibi lafzıyla rivayet ettikleri kısımdır. İkinci kısım ise, mana olarak rivayet ettikleri kısımdır. Şayet vahyin bütünü lafzıyla rivayet edilmiş olsaydı, ümmete bir zorluk olurdu. Yahut bütünü mana ile rivayet edilmiş olsaydı, tahrif ve tebdile uğramasından emin olunamazdı.

Açıkladığım bu ince manayı iyice düşün. Selef'in, Cüveynî'nin bu sözünü desteklediğini anlarsın." (Suyûtî, 2004: I, 152)

Suyûtî'nin alıntıları ve yorumları burada sona ermektedir. Onun, Kur'ân ve Sünnet vahyini birbirinden ayıran bu yorumlarına katılmamak mümkün değildir. Zira Cebrail tarafından Peygamberimize hem Kur'ân vahyi, hem de Sünnet vahyi indirilmiştir.

Nitekim Mâtürîdî de "Sen, sana vahyedilene sımsıkı sarıl. Şüphesiz sen, dosdoğru yoldasın." (Zuhruf 43/43) ayetinin tefsirinde, Hz. Peygamber'e Kur'ân vahyinin yanı sıra, "Hz. Peygamber'in Sünneti" anlamına gelecek şekilde, Cebrail aracılığıyla, insanların lehine ve aleyhine olan şeyleri açıklaması için ona beyân vahyinin de verildiğini belirtmektedir (Mâtürîdî, 2005, XIII, 251).

Sonuç olarak Suyûtî, Kur'ân vahyinin hem lafız olarak, hem de mana olarak Hz. Peygamber'e verildiği görüşünü tercih etmektedir. Zaten İslâm âlimlerinin çoğunluğu da bunu söylemektedir. Öyleyse Suyûtî, Kur'ân'ın mana olarak Yüce

Allah'a, lafız olarak ise Hz. Peygamber'e ait olduğu görüşünü sadece zikretmiş; doğru bir görüş olarak kabul etmemiştir.

Kur'ân Vahyi İle Sünnet Vahyinin Farkı

Burada belirtmemiz gereken bir konu da, Kur'ân vahyi ile Sünnet vahyi arasındaki farktır. Kur'ân vahyi ile Sünnet vahyini birbirinden ayıran en önemli özellik, Kur'ân vahyinin bir benzerini meydana getirme konusunda meydan okuma söz konusuyken, Sünnet vahyi hakkında böyle bir meydan okumanın bulunmamasıdır. Nitekim Yüce Allah, Kur'ân'la tehaddî/meydan okuma konusunda buyuruyor ki: "Kulumuza indirdiğimiz kitaptan dolayı bir şüphe içinde iseniz, onun benzeri bir sure de siz getirin; Allah'tan başka taptıklarınızı da yardıma çağırın; eğer iddianızda samimi iseniz!" (Bakara 2/23)

Ayrıca Kur'ân'ın bir benzerinin kesinlikle meydana getirilemeyeceğini de, Kur'ân'da açıkça şöyle ifade etmektedir: "De ki: "Yemin ederim, bu Kur'an'ın bir benzerini ortaya koymak için insanlar ve cinler bir araya gelip birbirine destek olsa dahi, onun benzerini ortaya koyamazlar."" (İsrâ 17/88)

Sünnet vahyi, sadece mana olarak Hz. Peygamber'e verildiği için, onun hakkında böyle bir meydan okuma söz konusu değildir. Fakat Kur'ân vahyi, lafız ve mana olarak Yüce Allah'a ait olduğu için, Kur'ân'ın i'câzından, yani insanları benzerini meydana getirmekten âciz bırakmasından bahsediyoruz.

Mustafa Öztürk'ün Farklı Görüşü ve Değerlendirilmesi

Bu noktada özellikle belirtmek gerekir ki, günümüzde bazı ilahiyatçılar, Kur'ân'ın mana olarak Yüce Allah'a, lafız olarak ise Hz. Peygamber'e ait olduğunu iddia ediyor gibi görünmektedirler. Fakat bunların söyledikleri dikkatle incelendiğinde, aslında Kur'ân'ın manasının da, lafzının da Hz. Peygamber'e ait olduğunu söylemektedirler.

Nitekim son dönemdeki tartışmalarda ismi geçen Mustafa Öztürk, cihadla ilgili bir sempozyumda, konuyu ortaya koyduktan sonra, değerlendirme bölümünde şu talihsiz cümleleri kurmuştur:

> "Tam bu noktada Kur'ân vahyinin mahiyeti ve Hz. Peygamber'e hem lafız, hem mânâ mı, yoksa salt mânâ ve mefhum tarzında mı indirildiği meselesi de tartışmaya değer niteliktedir. Zira Kur'ân'ın hem lâfız hem mânâ itibarıyla inzal edildiğini kabul etmek, cihad ve kıtal meselesinde kullanılan politik dilin bizzat Allah'a ait olduğunu söylemeyi gerektirir. Vahyin salt mânâ ve mefhum olarak inzal edildiğini kabul etmek ise, söz konusu dilin Hz. Peygamber tarafından formüle edildiğini, dolayısıyla Allah katından genel muhteva ve perspektif olarak aldığı vahyin ışığında, konjonktürel gelişmelerle ilgili yol haritasını kendisinin belirlediğini söylemek gerekir ki, bu ikinci ihtimal daha makul görünmektedir. Aksi takdirde "Allah'ın ahlâkîliği" meselesi gündeme gelir." (Öztürk, 2016: 155)

Görüldüğü gibi yazar, sadece Kur'ân lafzının Hz. Peygamber'e ait olduğunu söylememekte; onun mana ve muhtevasının da Hz. Peygamber'e ait olduğunu, daha doğrusu "genel muhteva ve perspektif olarak aldığı vahyin ışığında", onun tarafından formüle edildiğini iddia etmektedir.

Akabinde Mustafa Öztürk, Mekke döneminde Müslümanlar zayıf olduğu için farz kılınmayan cihadın, Medine döneminde güçlenmeleriyle birlikte farz kılınması sebebiyle, Allah'ın ahlâkîliğine zarar geleceği iddiasını ileri sürmektedir. Yani şunu demek istemektedir: "Hz. Peygamber, siyasi sebeplerle Mekke döneminde cihadın farz olduğunu söylemedi; Medine döneminde güçlenince, insanlara cihadı farz kılan bir ayet okudu. Bunu da, "Allah katından genel muhteva ve perspektif olarak aldığı vahyin ışığında, konjonktürel gelişmelerle ilgili yol haritasını kendisinin belirlediği" bir şekilde yaptı." Peki, bu nasıl bir vahiy anlayışıdır? Müellifin yaptığı tarif, Kur'ân vahyinden çok, Hz. Peygamber'e mana olarak verilen Sünnet vahyine benzemektedir. Hatta Allah

Rasulü de böyle bir şeyden münezzehtir. Ayrıca müellifin bu yorumunu esas alırsak, Kur'ân-ı Kerîm'in Yüce Allah'ın kitabı olduğu gerçeği de açıkça zarar görmektedir. Hâlbuki yukarıda okuduğumuz bazı ayetlerde, Hz. Peygamber'in kendiliğinden hiçbir ayet uydurma ve oluşturma yetkisinin olmadığı, böyle bir şey yapmaya kalkıştığı takdirde de canının alınacağı tehdidi yapılmıştı.

Ayrıca cihadın Mekke'de değil de Medine'de farz kılınması, Yüce Allah tarafından gerçekleştirilen bir durum ise –ki öyledir-, bu neden Allah'ın ahlâkîliğine zarar versin? Burada, Müslümanların Yüce Allah tarafından himaye edilmesi, stratejik davranılması, yeri geldiğinde de kendilerini savunabilmeleri için savaşın emredilmesi söz konusudur.

Yine cihad konusunda bu şekilde konjonktürel hareket edildiğini düşündüğümüzde, bunu vahyeden Yüce Allah'ın ahlâkîliği zarar görüyor da, bunun Hz. Peygamber'den kaynaklandığını var saydığımızda, peygamberin ahlâkîliği zarar görmeyecek mi? Elbette ki görecek.

Güya Yüce Allah'ı kötülükten tenzih edelim derken, Hz. Peygamber'in masumiyeti ve vahyin kontrolü altında oluşu gerçeği açıkça zarar görmüş olacaktır.

Genel kanaate göre, Hz. Peygamber'in, Kur'ân'ın ne manasını oluşturma konusunda, ne de lafzını oluşturma konusunda herhangi bir yetkisi bulunmamaktadır. Nitekim konuyla ilgili Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı da, 19 Aralık 2018 tarihli basın açıklamasında, bahis konusu görüşlere bu doğrultuda cevap vermiştir.

Devamında Mustafa Öztürk, yaptığı bu açıklamaya, bildirinin müzakerecisi olan Mustafa Karagöz'ün "Kur'ân vahyi mana olarak inseydi, sonuç değişecek miydi?" şeklinde bir itirazda bulunması üzerine şu açıklamaları yapmaktadır:

> "Kanaatimce vahiy; tevhid, adalet, meâd gibi temel kavramlar olarak nazil olmuş ve bu genel/mücmel kavramsal içerik, Hz. Peygamber'in zihninde detaylı hale gelmiştir. Hz. Peygamber

> temel inanç ve ahlâk ilkeleri uyarınca toplumu dönüştürme hedefini tutturmak üzere o günkü sosyoloji içerisinde durum bağlamına uygun birtakım tikel stratejiler ve taktikler belirleyip imkânlar elverdiği ölçüde bunları tatbik etmiştir." (Öztürk, 2016: 201)

Bu sözleriyle Öztürk, Yüce Allah'ın sadece bazı temel ilkeler koyduğunu; bunları ayetler şeklinde formüle edenin ise Hz. Peygamber olduğunu iddia etmektedir.

Hemen belirtmek gerekir ki, yazarın zikrettiği bu görüşün benzeri, onun önemli dayanaklarından biri olan Fazlurrahmân tarafından da dile getirilmiştir. Nitekim Fazlurrahmân, Hz. Peygamber'e vahiy indirilmesinden bahseden bazı ayetleri, önceki âlimlerden oldukça farklı yorumlamaktadır.

Şöyle ki Fazlurrahmân, "İşte sana böylece emrimizden bir ruh vahyettik." (Şûrâ 42/52) ayetinde geçen ruh kelimesini, diğer müfessirlerin açıkladığı gibi Rûhu'l-Emîn, yani vahiy meleği Cebrail veya Kur'ân olarak açıklamamaktadır. Fazlurrahmân bunu, "Hz. Peygamber'in kalbinde oluşan ve ihtiyaç olduğu zaman vahiy haline dönüşen bir kuvve, bir duyu veya bir araç" olarak yorumlamaktadır (Fazlurrahmân, 1999: 156-157).

Fakat burada belirtmek gerekir ki, böyle bir vahiy anlayışı, hâricî bir varlık olan Cebrail'in, vahyi Hz. Peygamber'e bildirmesi şeklindeki, İslâm âlimlerinin çoğunluğunun benimsediği vahiy anlayışıyla kesinlikle uyuşmamaktadır (Bkz: Demirci, 2017: 105-115). Mustafa Öztürk, birçok konuda olduğu gibi, bu konuda da Fazlurrahmân'dan etkilenmiş gibi görünmektedir.

Mustafa Öztürk, bahis konusu sempozyumda sözlerine şöyle devam etmektedir:

> "Bu zaviyeden baktığınızda, Kur'an'ın ötekilerle ilişkisinde niçin çok esnek, değişken ve aynı zamanda politik bir dil ve üslûp kullanıldığını anlamak mümkün olabilir. Daha açıkçası, Kur'ân'ın Mekke döneminde Ehl-i kitap, özellikle de Yahudiler hakkında olumlu bir dil kullanmasına rağmen, Tevbe sûresi 29.

ayette aynı zümreyi "Allahsızlar" diye nitelendirmesi arasındaki uçurum az çok anlaşılır hale gelir. Kur'an'daki bu keskin üslûp ve tikel hüküm değişikliklerinin tek tek ve lâfzen Allah tarafından belirlendiği kanaatinde değilim. Çünkü Allah'ın bu denli güncel ve politik bir sürecin içinde bizzat müdahil olduğuna kani değilim. Allah'ın bizzat savaşa katıldığı izlenimi veren ayetlerin Hz. Peygamber'in zihnindeki genel ve küllî vahiyden istinbat edilmiş tikel referanslar olduğu kanaatindeyim." (Öztürk, 2016: 201)

Müellifin bu görüşlerine katılmamız kesinlikle mümkün görünmemektedir. Çünkü burada yazar, son haliyle Kur'ân'ı hem lafız olarak, hem de mana olarak Yüce Allah'a değil, Hz. Peygamber'e isnad etmiş olmaktadır.

Akabinde yazar şunları dile getirmektedir:

"Diğer taraftan, Ehl-i Sünnet itikadına sadakatleri tartışma götürmeyen Zerkeşî ve Suyûtî gibi âlimler de Kur'ân vahyinin nüzul keyfiyeti bağlamında, "Kur'ân vahyi lafız değil, manadır" şeklinde bir görüş nakletmişlerdir." (Öztürk, 2016: 202)

Fakat Mustafa Öztürk, Suyûtî'nin sadece aktardığı bu görüşü, kendisine dayanak kılmaya çalışmıştır. Zira yukarıda incelediğimiz gibi Suyûtî, bu görüşü sadece zikretmekte, kesinlikle benimsememekte; aksine çoğunluğun görüşünü tercih etmektedir. Kaldı ki Öztürk'ün görüşleri, Suyûtî'nin aktardığı görüşü kat kat aşmaktadır.

Öztürk devamında diyor ki:

"Mana, "genel kavramsal çerçeve" demektir. Önermesel vahiyler ve tikel hükümlerin Hz. Peygamber'in zihninde genel-tümel vahiyden çıkarımlar yoluyla billurlaştığını düşünürsek, o zaman Kur'ân'ın stratejik ve politik dilini izah etmek az çok mümkün oluyor. Lâkin Kur'an'daki her bir ifadenin, hem lafız hem mânâ olarak bizzat Allah tarafından dikte edildiğini kabullenmek söz konusu olduğunda, ben bu politik dili izahta çok güçlük çekiyorum, hatta izah edemiyorum. Kur'ân'a

uzaktan bakınca hiçbir sorun yok gibi görünüyor, ama satır aralarına daldığınızda işin içinden pek çıkılmıyor. Bu yüzden de eski ezberler ister istemez bozulabiliyor." (Öztürk, 2016: 202)

Görünen o ki Mustafa Öztürk, Medine döneminde cihadın emredilmesiyle ilgili ayetlerin, Hz. Peygamber tarafından konjonktürel olarak ifade edilmiş olduğunu ve doğrudan Yüce Allah'a ait olmadığını iddia etmektedir.

Bu sözler, masum bir şekilde sadece vahyin lafzının Yüce Allah'a ait olmadığını söylememekte; manasının da O'na ait olmadığını ifade etmektedir. Yani vahyin, Yüce Allah'ın koyduğu bazı temel ilkeler çerçevesinde, hem lafız, hem de mana olarak Hz. Peygamber'e ait olduğunu dile getirmektedir. Bu ise Müslümanların çoğunluğu tarafından kabul edilecek bir durum değildir.

Zira bunun gibi sözler, oryantalistler tarafından iki yüz yıldır söylene gelen sözlere oldukça benzemektedir. Zira onlara göre Kur'ân, beşer kaynaklı bir kitap olup; kendisinin peygamber olduğunu iddia eden, Hz. Muhammed (sav) tarafından uydurulmuş bir kitaptır.

Mustafa Öztürk'ün bu iddialarının, Kur'ân'ı tarihsel bir metin olarak görmesinin doğal bir sonucu olduğunu söylemek bir oranda mümkündür. Zira bu yaklaşım, Kur'ân'ı "beşerî bir kültürün, bazı ilahi ilkelerle harmanlanmış bir şekli" olarak telakki etmenin doğal bir sonucudur. Nitekim bu sözlerin sahibi olan Mustafa Öztürk de, tarihselci anlayışın ülkemizdeki en önemli temsilcilerinden biridir.

Bu konuyla ilgili tartışmalar sosyal medya üzerinden yapılıp, Mustafa Öztürk'ün görüşleri eleştirilince, kendisi Karar.com sitesinde bazı açıklamalar yapmıştır. Orada ifade ettiğine göre, "İrticali konuşma sırasında insan meramını tam anlatamayabilir veya maksadını aşar tarzda anlaşılabilecek ifadeler kullanabilir."[2] Yazarın bu ifadelerinden, vahyin hem lafzen, hem de mana olarak Hz.

[2] Bkz: Mustafa Öztürk, "Kur'ân Vahyinin İnzâl Keyfiyetine Dair Görüş Tercihim", https://www.karar.com/yazarlar/mustafa-ozturk/kuran-vahyinin-inzal-keyfiyetine-dair-gorus-tercihim-8675 (15.12.2018).

Peygamber'e ait olduğu şeklinde yaptığı aşırı yorumlarla ilgili, hafif bir pişmanlık duyduğu anlaşılmaktadır.

Fakat öbür taraftan, Kur'ân'ın manasının değil de, lafzının Hz. Peygamber tarafından oluşturulduğu görüşünden yine vazgeçmemiştir. Kanaatimizce o açıklamalar da tatmin edici değildir. Öncelikle, yukarıda değindiğimiz gibi Öztürk, Suyûtî'nin sadece aktardığı ve kabul etmediği bir görüşü hakikat olarak benimsemektedir.

Ayrıca Öztürk'ün, Kur'ân'ın, önceki kutsal kitaplara muhteva olarak birtakım atıflarda bulunmasından hareketle, kutsal kitapların lafızlarının herhangi bir öneminin bulunmadığını söylemeye çalışması da[3] yersizdir. Zira o atıflarla kastedilen şey, Tevrat, Zebur, İncil gibi önceki kutsal kitaplarda geçen birtakım inanç ve ahlak ilkelerinin, Kur'ân'da da benzer bir şekilde bulunduğunu vurgulamaktır.

Yine aynı yazarın, mezhep imamımız İmam Ebû Hanîfe'nin, Kur'ân'ın Farsça tercümesiyle ibadet edilebilmesine dair fetva vermesinden hareketle, Kur'ân lafzının önemli olmadığı sonucunu çıkarmaya çalıştığı[4] da görülmektedir. Fakat Ebû Hanîfe'nin bu fetvasının amacı, Arapça ile ibadet etmenin önemli olmadığını iddia etmek değil, bu dilde inmiş Kur'ân'ı, henüz düzgün bir şekilde telaffuz edemeyenlere yönelik bir kolaylık göstermektir. Zira bu kişilerin dili Arapça'ya alışınca, bu dilde ibadet etmeleri öngörülmüştür.

SONUÇ

Sonuç olarak diyebiliriz ki; Kur'ân-ı Kerîm hem lafız, hem de mana olarak Yüce Allah'a aittir. Edebiyat ve şiir alanında önde olan

---

3 Bkz: Mustafa Öztürk, "Kur'ân Vahyinin İnzâl Keyfiyetine Dair Görüş Tercihim", https://www.karar.com/yazarlar/mustafa-ozturk/kuran-vahyinin-inzal-keyfiyetine-dair-gorus-tercihim-8675 (15.12.2018).

4 Bkz: Mustafa Öztürk, "Kur'ân Vahyinin İnzâl Keyfiyetine Dair Görüş Tercihim", https://www.karar.com/yazarlar/mustafa-ozturk/kuran-vahyinin-inzal-keyfiyetine-dair-gorus-tercihim-8675 (15.12.2018).

Araplara, Kur'ân'ın bir benzerini meydana getirmeleri için meydan okunması, onların da bunu kesinlikle yapamamaları, Kur'ân'ın manasının olduğu gibi, lafzının da Yüce Allah'a ait ve mucizevî olduğunu, aynı zamanda kesinlikle taklit edilemeyeceğini göstermektedir. Peygamberimize sadece mana olarak verilen bilgiler ise, Sünnet vahyini oluşturmaktadır.

Kaldı ki bu tartışmaları başlatan kişinin de asıl amacı, Kur'ân lafzının Yüce Allah'a mı, Hz. Peygamber'e mi ait olduğunu tartışmak değil, Kur'ân'ın tarihselliğiyle ilgili görüşlerinin daha kolay kabul edilmesine zemin hazırlamaktır. Zira tarihselciler için, lafız olarak Âlemlerin Rabbi, her şeyi bilen Yüce Allah'a ait değil de, bilgi ve tecrübesi sınırlı bir insana, Hz. Peygamber'e ait olan bir kitabın, tarihsel olduğunu ispatlamak daha kolay olacaktır. Bu ispatlandığında Kur'ân, yedinci yüzyıl Arap toplumunun bilgi düzeyine sahip bir insanın sözü olacak; bununla ilgili de istenildiği gibi yorum ve değişiklik teklifi de yapılabilecektir. Fakat genel olarak bilinmektedir ki Kur'ân, "Her şeyi bilen", "Âlemlerin Rabbi" olan Yüce Allah'ın kelâmıdır, lafız ve mana olarak mucizedir, evrensel bir kitaptır ve hükümleri de kıyamete kadar geçerlidir.

KAYNAKÇA

Demirci, M. (2017) *Günümüz tefsir problemleri*, İstanbul: İFAV Y.

Diyanet İşleri Başkanlığı, Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı, *Basın Açıklaması*, https://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/13240 /basin-aciklamasi, Erişim Tarihi: 19.12.2018.

Fazlurrahmân (1999) *Kur'ân'ın ana konuları*, Ankara: Ankara Okulu Y.

el-Mâtürîdî, Ebû Mansûr (2005) *Te'vîlâtu'l-Kur'ân*, I-XVIII, İstanbul: Dâru'l-Mîzân.

Öztürk, M. (2016) "Kur'ân'da Cihad", *İslâm kaynaklarında, geleneğinde ve günümüzde cihad*, İstanbul: KURAMER Y.

Öztürk, M. (2018) "Kur'ân Vahyinin İnzâl Keyfiyetine Dair Görüş Tercihim", https://www.karar.com/yazarlar/mustafa-ozturk/kuran-vahyinin-inzal-keyfiyetine-dair-gorus-tercihim-8675 (15.12.2018).

es-Suyûtî, C. (2004) *el-İtkân fî ulûmi'l-Kur'ân*, Kâhire: Dâru'l-Hadîs.